

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
педагогічний факультет
кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота
магістра

з теми **«ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ МЕТОДИК ПІД ЧАС НАВЧАННЯ
ДОШКІЛЬНИКІВ ОСНОВНИХ РУХІВ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи DOb1-M17z,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Яковишин Оксана Богданівна

Керівник: Галаманжук Л. Л.,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії та методик
дошкільної освіти

Рецензент: Мисів В. М., кандидат наук
з фізичного виховання і спорту, доцент

З М І С Т

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ОСНОВНИХ РУХІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ.....	9
1.1 Стан оволодіння дітьми дошкільного віку основними рухами на сучасному етапі.....	9
1.2 Природні передумови навчання основних рухів дітей дошкільного віку.....	12
1.3 Фізичні засади навчання основних рухів дітей дошкільного віку.....	15
1.4 Характеристика інноваційних підходів до навчання дітей дошкільного віку рухових дій.....	22
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	33
2.1 Методи дослідження.....	33
2.2 Організація дослідження.....	39
РОЗДІЛ 3 СПІЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТОРНОЇ ФУНКЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ В ОСНОВНИХ РУХАХ.....	41
3.1 Розвиток моторної функції дітей із різною спрямованістю рухової асиметрії рук в основних рухах із мануальної вправності впродовж 3-6-го років життя.....	41
3.2 Розвиток моторної функції дітей із різною спрямованістю рухової асиметрії рук в основних рухах, не пов'язаних із мануальною вправністю, впродовж 3-6-го років життя.....	57
3.2.1 Особливості вияву і зміни показників моторної функції у рухах ходьби.....	57
3.2.2 Особливості вияву і зміни показників моторної функції у рухах бігу.....	62
3.2.3 Особливості вияву і зміни показників моторної функції у рухах зі стрибків.....	65

3.2.4 Особливості вияву і зміни показників моторної функції у рухах повзання й лазіння.....	69
3.2.5 Особливості вияву і зміни показників моторної функції у рухах із рівноваги.....	73
РОЗДІЛ 4 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ РІЗНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ РУХОВИХ ДІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ.....	78
4.1 Вплив використаних методик навчання на формування умінь дітей в основних рухах із мануальної вправності.....	78
4.2 Вплив використаних методик навчання на формування умінь дітей в основних рухах, не пов'язаних з мануальною вправністю..	87
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	102

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АРА— амбідекстрія в спрямованості рухової асиметрії рук

ЗДО — заклад дошкільної освіти

ЛРА — ліва спрямованість рухової асиметрії рук

ПРА — права спрямованість рухової асиметрії рук

РАР — рухова асиметрія рук

WMA — World Medical Association (Всесвітня асоціація
медичних працівників)

ВСТУП

Актуальність теми. Дошкільний період посідає визначальне місце у забезпеченні успіху дитини в подальшому житті та діяльності, адже саме тут закладаються основи її фізичного, інтелектуального, духовного і творчого розвитку (Е. С. Вільчковський [12]; Л. Л. Галаманжук [16]; Н. Є. Пангелова [44]).

Провідне місце в загальному розвитку дитини у дошкільний період посідає фізичний, оскільки зумовлює стан здоров'я (І. В. Поташнюк [48]), функціональні можливості систем організму (Л. В. Балацька [4]; Є, Ю. Балашова [5]; Н. А. Ноткіна [41]), В. М. Пасічник [46]). Високий рівень їх розвитку є одним із чинників стимулювання розвитку інших можливостей, якостей, функцій дитини в дошкільний період (Л. Л. Галаманжук [17]).

При цьому, визначальним на цьому етапі розвитку людини є рух, а точніше — моторна функція організму. Розглядають її як одну з властивостей усього живого. Полягає вона у забезпеченні та реалізації рухів як відповідь на дію зовнішніх подразників [П. К. Анохін [1]; В. А. Вяткін [124]; А. Р. Лурія [31]; рух є одним з універсальних виявів життєдіяльності людини, основною функцією розвитку в дошкільний період (К. В. Назирова [38]). Зокрема, за допомогою рухів дитина пізнає довкілля (Н. Є. Пангелова [44]); G. Iedynek [70]), розвиває та вдосконалює нервово-м'язовий апарат, регулює процеси обміну (А. Ю. Герасимчук, Л. Л. Галаманжук, Г. А. Єдинак [19]). Водночас, оптимальна взаємодія означених процесів та здійснення фізичної активності забезпечують позитивний вплив на ріст і дозрівання організму дитини (В. К. Бальсевич [60]; Е. С. Вільчковський та ін [12-13]).

Провідним засобом у розвитку моторної функції дотепер залишається фізична активність, яку організовано за закономірностями теорії і методики фізичного виховання та яка реалізується в напрямі досягнення зазначеної мети (R. M. Malina, С. Bouchard, О. Bar-Or [73]). Проте такої активності, але яку спрямовано на розвиток моторної функції в аспекті оволодіння дітьми основними

рухами, недостатньо проаналізовано задля пропозиції інноваційних методик та технологій вирішення цього завдання.

Отже, існує протиріччя між об'єктивною потребою модернізувати процес занять фізичними вправами дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти та суб'єктивним недооцінюванням значення цього у розвитку моторної функції дітей, а завдяки цьому — оволодінню ними основними рухами, передусім задля подальших успішних життя та діяльності у соціумі.

Беручи до уваги все вищезазначене було обрано тему дослідження «Використання різних методик під час навчання дошкільників основних рухів».

Роботу виконано згідно плану науково-дослідної роботи на 2015-2019 роки проблемної лабораторії «Гендерні профілактично-оздоровчі технології фізичного виховання та реабілітації» Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за темою «Програмування профілактично-оздоровчих і розвивальних технологій фізичної культури для дітей та студентської молоді».

Роль авторки, як співвиконавиці теми, полягала у визначенні ефективності різних методик навчання рухових дій в вирішенні різних завдань фізичного виховання.

Мета дослідження — визначити найкращі шляхи поліпшення показників моторної функції дітей.

Для досягнення поставленої мети вирішували такі **завдання**:

1. Вивчити за даними наукової літератури психофізичний стан дітей старшого дошкільного віку, ефективність умов та шляхи й підходи до використання фізичних вправ для корекції цього стану на сучасному етапі.

2. Встановити особливості вияву та зміни показників моторної функції дітей із різною спрямованістю РАР упродовж 3-6-го років життя.

3. Встановити ефективність різних методик навчання рухових дій у процесі занять фізичними вправами дітей 3-6 років.

Об'єкт дослідження — уміння в основних рухах дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження — способи використання методики навчання рухових дій у формуванні умінь дітей здійснювати рухову діяльність.

Для вирішення поставлених завдань на теоретичному та емпіричному рівнях використовували адекватні **методи дослідження**. Так, на теоретичному рівні дослідження використовували **загальнонаукові** методи, зокрема аналіз, систематизацію, узагальнення, теоретичне моделювання. Це сприяло вивченню питання, що було пов'язане зі станом розв'язання досліджуваної проблеми на сучасному етапі, використовуючи для цього інформацію літературних джерел. Інші використані методи сприяли проведенню дослідження на емпіричному рівні. При цьому, **педагогічні** методи, а саме спостереження, констатувальний експеримент, використовували для одержання даних про вияв і зміну показників психофізичного стану 6-річних дітей протягом першого року навчання в початковій школі. Із **психодіагностичних** методів дослідження використовували тестування для встановлення особливостей вияву і зміни розумової працездатності дітей.

Крім цього, були використані соціологічні методи дослідження, а саме інтерв'ю та анкетне опитування. Обидва методи сприяли визначенню стану соціальної та психологічної адаптації дітей до умов життєдіяльності. Методи **математичної статистики** використовували для адекватного аналізу та інтерпретації одержаних емпіричних даних.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

- доповнено дані про вікові особливості вияву і зміни показників розумової працездатності 6-річних дітей, які розпочали навчання у початковій школі;
- доповнено дані про схожі тенденції та особливості вияву, зміни показників розумової працездатності дітей 6 та 7 років, які розпочали навчання у початковій школі;
- доповнено дані про стан соціальної і психологічної адаптації 6-річних дітей на початку першого року навчання у початковій школі та зміну цього стану протягом навчального року;
- поглиблено знання про організаційні, методичні аспекти формування та реалізації умов, урахування яких під час занять фізичними вправами забезпечує психофізичну готовність 6-річних дітей до навчання в початковій школі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в удосконаленні організаційно-методичного забезпечення занять фізичними вправами першокласників задля забезпечення їхньої психофізичної готовності до навчання в початковій школі.

Одержані результати забезпечують також можливість удосконалити зміст лекційних занять, підвищити інформативну складову практичних і семінарських занять з теорії і методики фізичного виховання різних груп населення на факультеті фізичного виховання та факультеті дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дипломного проекту магістра були апробовані на таких наукових конференціях: XI Міжнародній пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 2018); II Всеукраїнській «Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти» (Кам'янець-Подільський, 2017-2018); звітних науково-практичних аспірантів, викладачів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2017-2018).

Публікації. Основні результати дослідження за темою дипломного проекту магістра викладено в одній науковій статті в науковому фаховому виданні України з педагогіки, що включене до міжнародних наукометричних баз.

Структура та обсяг дипломного проекту магістра. Дипломний проект викладено на 110 сторінках, з яких 101 — основного тексту, що містять 13 таблиць. Дипломний проект складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку 81 використаного літературного джерела.

ВИСНОВКИ

1. Останні дані свідчать про необхідність постійного моніторингу показників фізичного стану дітей у дошкільний період. Показники такого стану, а саме фізичний розвиток та вияв фізичних якостей засвідчують відмінний від необхідного рівень його становлення у дітей дошкільного віку. Але при цьому, недостатньо розробленими залишаються педагогічні технології та методики коригування фізичного стану дітей дошкільного віку, враховуючи інноваційні ідеї, підходи і методики фізичної активності, у тому числі для навчання основних рухів.

2. Заняття фізичними вправами недостатньо ефективні у формуванні умінь дошкільників в основних рухах, адже досягнення найвищого (уміння) і найнижчого (уявлення) рівнів оволодіння основними рухами в певному віці відзначається таким: у рухах із мануальної вправності впродовж 3-го року в дівчаток із АРА умінням і уявленням відзначається по 2 рухи, в дівчаток із ПРА — відповідно 1 і 2, із ЛРА — по 3, у хлопчиків із АРА — жоден і 4, із ПРА — жоден і 6, із ЛРА — жоден і 1; упродовж 4-го року в усіх дівчаток і хлопчиків умінням не відзначається жоден рух, уявленням у дівчаток із АРА — 4, із ПРА — 3, із ЛРА — 2, у хлопчиків — відповідно 1, 1 і 2; упродовж 5-го року в дівчаток із АРА, ПРА умінням і уявленням відзначається по 1 руху, з ЛРА — відповідно 2 і 1, у хлопчиків із АРА — по 2, із ПРА — жоден і 3, із ЛРА — 1 і 3; упродовж 6-го року в дівчаток із АРА і ПРА умінням не відзначається жоден рух, уявленням — по 1, у дівчаток із ЛРА — відповідно 1 і 2, у хлопчиків із АРА — жоден і 2, із ПРА — жоден і 3, із ЛРА — жоден і 1. Аналогічним (суттєво відмінним від оптимального) є стан сформованості умінь дітей із різною спрямованістю МРА в основних рухах, що не пов'язані з мануальною вправністю.

3. Встановлено закономірність, що зумовлена віком і полягає у досягненні дівчатками, а також хлопчиками з різною РАР, в певних рухах однакового рівня оволодіння ними. У дівчаток поміж рухів із мануальної

вправності такими є: 3-ій рік життя — прокочування м'яча однією рукою під дугою на один метр, ловіння кинутого вихователем м'яча; 4-ий — ловіння кинутого вихователем м'яча, після кидка у підлогу, кидання предметів у вертикальну ціль; 5-ий — вдаряння м'яча у підлогу і ловіння, кидання предметів у горизонтальну ціль; 6-ий — кидання маленького м'яча у кільце на висоті 2,2 м, у горизонтальну ціль, перекидання м'яча з руки в руку.

У хлопчиків із різною РАР впродовж 3-го року життя таким рухами є кидання предметів у кошик кожною рукою поперемінно; впродовж 4-го — прокочування кульки між предметами у ворота, кидання м'яча вихователю обома руками від грудей, предметів у вертикальну ціль; упродовж 5-го — прокочування кульки між предметами у ворота завширшки 50 см, підкидання м'яча вгору з ловінням (4–5 разів поспіль), вдаряння м'яча у підлогу з ловінням, кидання предметів у вертикальну ціль; упродовж 6-го — кидання м'яча вгору з ловінням (щонайменше 10 разів поспіль), перекидання м'яча з однієї руки в іншу у різному темпі, кидання м'яча у вертикальну ціль.

3. Виявлено в кожному віці періоду 3–6 років особливість, що зумовлена спрямованістю РАР, а полягає в досягненні неоднакового рівня оволодіння рухами з мануальної вправності. У період 3–5 років рівень найвищий у дівчаток із ЛРА та хлопчиків із АРА, впродовж 6-го року життя — у вибірках АРА і ЛРА; впродовж 3–4-го років дівчатка з ЛРА і ПРА досягають однакового рівня, після — він є найнижчим у останніх, у хлопчиків упродовж 3–4-го років рівень представників ЛРА більш високий, ніж у представників ПРА, впродовж 5-го — однаковий.

У рухах, що не пов'язані з мануальною вправністю, найбільш високим рівнем розвитку такої активності впродовж 3–6-го років життя вирізняються дівчатка з АРА, за винятком 4-го, коли приріст їх показників є найнижчим порівняно з іншими дівчатками; поміж останніх більшими показниками відзначаються дівчатка з ЛРА, а найбільший приріст їх показників і дівчаток із ПРА відбувається протягом 4-го року життя, після чого зменшується, але в останніх на більшу величину. У хлопчиків упродовж 3-го року найвищим є

розвиток рухової активності представників АРА, впродовж 4-го — навпаки він найменший, після чого знову зростає, але величина не відрізняється від встановленої у представників ЛРА; впродовж 3–6-го років життя в останніх рівень розвитку вищий, ніж у ПРА, а найбільше показники зростають у 4 роки, після чого приріст зменшується, але в ЛРА на більшу величину.

4. Використаний в експериментальній методиці спосіб навчання рухових дій, а саме симетричний із послідовністю «спочатку непровідною рукою до навички, потім провідною», забезпечує найкращий результат у формуванні умінь дітей із різною РАР в основних рухах, порівняно з іншим способом експериментальної методики, а тим більше — традиційною методикою навчання рухових дій.

Водночас, у першому випадку має місце особливість розвитку, що полягає в неоднакових рухах (як із мануальної вправності, так і не пов'язаних з нею — ходьби, бігу, стрибків, рівноваги, лазіння й повзання), розвиток яких у дітей із певною РАР відзначається сформованим умінням (оцінка від 2,5 до максимальних 3 балів), а також відмінностями якісних характеристик виконання певного руху, в якому у дітей із різною РАР сформовано навичку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анохин П. К. Очерки по физиологии функциональных систем. М: Медицина, 1975. 402 с.
2. Арэф'єв В. Г., Єдинак Г. А. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту): навч. посібник. 3-є вид. перероб. і допов. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2007. 248 с.
3. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р. [та інші]. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с.
4. Балацька Л. В. Організаційно-методичні основи покращення моторної функції дітей 3–5 років у процесі фізичного виховання: дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. ГНПУ імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2012. 259 с.
5. Балашова Е. Ю., Казакова Е. А. Развитие произвольных движений в дошкольном возрасте. Журнал прикладной психологии. 2004. № 6. С. 14-20.
6. Бальсевич В. К. Онтокинезиология человека. М: Теория и практика физической культуры, 2000. 275 с.
7. Бальсевич В. К. Очерки по возрастной кинезиологии человека. М: Теория и практика физической культуры, 2009. 218 с.
8. Безруких М. М., Фарбер Д. А. Физиология развития ребенка: теоретические и прикладные аспекты. М., 2000. 125 с.
9. Бернштейн Н. А. Биомеханика и физиология движений. М: Институт практической психологии; Воронеж: МОДЭК, 1997. 608 с.
10. Боген М. М. Обучение двигательным действиям: монография. М: Физкультура и спорт, 1985. 192 с.
11. Бондар О. М. Корекція функціональних порушень опорно-рухового апарату дітей 5–6 років із урахуванням просторової організації їхнього тіла: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. НУФВСУ. Київ, 2009. 19 с.

12. Вільчковський Е.С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Львів, 2008. 224 с.

13. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф., Цось А. В., Шиян Б. М. Оптимізація фізичного виховання дитини у вітчизняній системі освіти: монографія. Запоріжжя: ЗОППО, 2010. 250 с.

14. Вітос Я. К. Розвиток психомоторики дітей 5–6 років засобами східних одноборств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з виховання та спорту: 24.00.02. ЛДУФК. Львів, 2015. 19 с.

15. Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А. Стан вивчення проблеми, пов'язаної із забезпеченням оздоровчої спрямованості занять фізичними вправами дошкільників і учнів початкової школи. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2012. № 2(18). С. 104-109.

16. Галаманжук Л. Л., Балацька Л. В., Єдинак Г. А. Організація і методика фізичної активності дітей дошкільного віку з формування рухового потенціалу: навч. посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2014. 244 с.

17. Галаманжук Л. Л. Превентивний розвиток рухової активності дітей дошкільного віку: монографія. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2015. 500 с.

18. Галаманжук Л. Л. Теоретико-методичні засади превентивного розвитку рухової активності дітей дошкільного віку у процесі занять фізичною культурою: дис... д-ра пед. наук: 13.00.02. Чернігівський нац. пед. у-тет імені Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2016. 40 с.

19. Герасимчук А. Ю., Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А. Програмування занять фізичними вправами превентивної спрямованості для 6-річних дітей: навч. посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2014. 204 с.

20. Гординська І. М. Ефективні шляхи покращення фізичного стану старших дошкільників: дипломна робота магістра. 012. Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені І. Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2018. 92 с.

21. Гординська І., Галаманжук Л. Діагностика композиції скелетних м'язів у дітей в практиці фізичного виховання і спорту (на прикладі непрямих методів). Спорт та сучасне суспільство: Матеріали XI Міжнародної наукової інтернет-конференції. 29 березня 2018 року, НУФВСУ. Київ: Олімп. л-ра, 2018. С. 127-133.

22. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Огнев'юк, К. І Волинець; наук. кер. програмою: Проскура О. В., Кочина Л. П., Кузьменко В. У., Кудикіна Н. В.; авт. кол.: Беленька Г. В., Белкіна Е. В., Богініч О. Л., Богданець-Білоskalенко Н. І. [та ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головне упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 3-є вид., доопр. та доп. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 492 с.

23. Єдинак Г. А., Галаманжук Л. Л. Корекція психофізичного стану старших дошкільників із різною руховою асиметрією як педагогічна проблема. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2010. № 4. С. 35-38.

24. Интегральная индивидуальность человека и ее развитие: учеб. пособие / Под ред. Б. А. Вяткина. М: ИПРАН, 1999. 349 с.

25. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 144 с.

26. Кашуба В. О., Бондарь О. М. Сучасні оздоровчі технології у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку. Спортивний вісник Придніпров'я. 2010. № 3. С. 139-141.

27. Кривецька Г. В. Передумови ефективного розвитку моторної функції дошкільників у процесі виконання фізичних вправ: дипломна робота магістра. 012. Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені І. Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2018. 94 с.

28. Кривецька Г. В., Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А., Заїкін А. В. Розвиток фізичних якостей у дівчаток 4-6 років з різною руховою асиметрією. Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту: матеріали XI Міжнародної наукової конференції пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна (18-19 жовтня 2018 року, м. Чернігів); відп. ред. С. В. Гаркуша. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2018. С. 108-110.

29. Лебедев В. М. Динамическая латерализация функций в процессе результативной деятельности человека и животных: автореф. дис... д-ра биол. наук: 03.00.13. МГМУ. Минск, 1992. 50 с.

30. Леутин В. П., Николаева, Е. И. Функциональная асимметрия мозга: мифы и действительность. СПб: Речь, 2005. 276 с.

31. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. М: Академия, 2004. 384 с.

32. Лях В. И. Двигательные способности школьников: основы теории и методики развития. М: Терра-Спорт, 2000. 241 с.

33. Лях В. И. Координационные способности: диагностика и развитие. М: Дивизион, 2006. 290 с.

34. Маліков М. В., Богдановська Н. В., Сватъєв А. В. Функціональна діагностика у фізичному вихованні і спорті: навч. посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2006. 246 с.

35. Малхазов О. Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю: монографія. Київ: Євролінія, 2002. 320 с.

36. Маляр Н. С. Організаційно-методичні основи превентивного фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку: дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. ТНПУ імені Гнатюка. Тернопіль, 2014. 197 с.

37. Москвин В. А., Москвина Н. А. Межполушарные асимметрии и индивидуальные различия человека: монографія. М: Смысл, 2011. 367 с.

38. Назирова К. В. Організаційно-педагогічні умови використання фізичних вправ як засобу розвитку моторної функції дошкільників: дипломна

робота магістра. 012. Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені І. Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2018. 104 с.

39. Назирова К. В., Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А., Гуска М. Б. Організаційні умови розвитку моторної функції дітей у дошкільний період під час занять фізичними вправами. Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту: матеріали XI Міжнародної наукової конференції пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна (18-19 жовтня 2018 року, м. Чернігів); відп. ред. С. В. Гаркуша. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2018. С. 120-123.

40. Николаева Е. И. Леворукий ребенок: диагностика, обучение, коррекция: метод. пособие. СПб: ДЕТСТВОПРЕСС, 2005. 128 с.

41. Ноткина Н. А. Двигательные качества и методика их развития у дошкольников: учеб. пособие. СПб: Питер, 2006. 143 с.

42. Осовська І. Я. Стан психофізичної готовності 6-річних дітей до навчання у початковій школі: дипломна робота магістра. 012. Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені І. Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2018. 99 с.

43. Осовська І. Я., Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А., Гуска М. В. Стан готовності дітей до навчання у початковій школі. Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту: матеріали XI Міжнародної наукової конференції пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна (18-19 жовтня 2018 року, м. Чернігів); відп. ред. С. В. Гаркуша. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2018. С. 123-126.

44. Пангелова Н. Є. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф... д-ра наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. НУФВСУ. Київ, 2014. 39 с.

45. Панфилова Н. В. Развитие координационных способностей и обучение двигательным действиям детей 4–6 лет в связи с особенностями двигательной асимметрии : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. пед. наук: 13.00.04. НИИ физиол. детей и подростков РАО. М, 1992. 19 с.

46. Пасічник В. М. Удосконалення фізичних і розумових здібностей у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку з використанням інтегрально-розвивальних м'ячів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. ЛДУФК. Львів, 2014. 20 с.

47. Пивовар А. А. Поєднаний розвиток фізичних і пізнавальних здібностей дітей 5 і 6 років у процесі фізичного виховання: автореф. дис.... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. ЛДІФК. Львів, 2005. 20 с.

48. Поташнюк І. В. Школа сприяння здоров'ю: теорія, практика, методи дослідження: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2006. 144 с.

49. Преображенская И. Г. Физиологический анализ моторной асимметрии в норме, при детском церебральном параличе и в ходе коррекции двигательных расстройств приемами функционального биоуправления: автореф. дис... канд. биол. наук: 03.00.13. НИИ экспер. мед. РАМН. М, 1994. 23 с.

50. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О. П. Долина, Т. В. Дяченко [та ін.]. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 104 с.

51. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонов О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В. [та ін.]: наук. керівник О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с.

52. Рибковський А. Г., Канішевський С. М. Системна організація рухової активності людини: монографія. Донецьк: ДонНУ, 2003. 436 с.

53. Роль среды и наследственности в формировании индивидуальности человека: монография / Под ред. И. В. Равич-Щербо. М: Науч.-исслед. ин-т общей и пед. псих. АПН СССР; Педагогика, 1988. 336 с.

54. Романенко В. А. Двигательные способности человека: монография. Донецк: Новый мир. УКЦентр, 1999. 336 с.

55. Романенко В. А. Диагностика двигательных способностей: монография. Донецк: ДонНУ, 2005. 290 с.

56. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упоряд. О. М. Байер, Л. В. Батліна, А. М. Богуш [та ін.]; наук. керівник акад. А. М. Богуш; за заг. ред. Л. В. Батліної. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 200 с.

57. Силина Е. А., Евтух Т. В. Межполушарная асимметрия и индивидуальные различия: монография. Пермь: Изд-во ПГПУ, 2004. 136 с.

58. Теорія і методика фізичного виховання. Загальні основи теорії та методики фізичного виховання: підручник [в 2-х т. / за ред. Т. Ю. Круцевич]. Київ: Олімп. л-ра, 2008. Т. 1. 391 с.

59. Фарбер Д. А., Семенова Л. К. Структурно-функциональная организация развивающегося мозга. Л: Наука, 1990. 198 с.

60. Функциональная межполушарная асимметрия: хрестоматия / Н. Боголепова, В. Ф. Фокина. М: Научный мир, 2004. 728 с.

61. Хрестоматия по возрастной физиологии: учеб. пособие / сост. М. М. Безруких, В. Д. Сонькин, Д. А. Фарбер. М: Академия, 2002. 288 с.

62. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання: навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2006. Ч. 1. 272 с.

63. Шиян Б. М., Єдинак Г. А., Петришин Ю. В. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті: навч. посібник. 2-ге вид., стереотип. Кам'янець-Подільський: Рута, 2013. 280 с.

64. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію: 2016 рік. Київ, 2017. 379 с.

65. Юр'єва Л. М. Просвітницька робота з батьками у сім'ї з фізичного виховання дітей дошкільного віку. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту. 2001. № 8. С. 20—22.

66. Яхно Є. Г. Комплексний розвиток фізичних і моральних якостей дітей старшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис...канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. ДДІФКС. Дніпропетровськ, 2011. 20 с.

67. Bouchard, C., Blair, S. N., Haskell, W. L. (2007). *Physical activity and health*. Champaign, IL: Human Kinetics.
68. Davidson, R. J., Hugdahl, K. (1995). *Brain Asymmetry*. Cambridge, MA: MIT Press.
69. Cho, J. W., Park, K., Kim, M., Park, S. (2006). Handedness and asymmetry of motor skill learning in right-handers. *Journ. of Clinical Neurol.* Vol. 2. N 2, 113–117.
70. Iedynak G., Galamandjuk L., Dutchak M., Balatska L., Herasymchuk A., Mazur V. Effectiveness of different options for teaching children basic movements due to certain handedness. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. Vol. 17(2). 582-589. doi:10.7752/jpes.2017.02088
71. Jordy, C. F. (1995). Lateral dominance in 182 children: the antimeres, the praxis, the structure-performance relation. *Arg. Neuropsiquiatr*, 53(N3b). 631-638.
72. Kuhl, J., Kazen, M. (2005). *Hemispheric asymmetry: Does power beat wisdom ?* Seattle: Hogrefe and Huber Publishers.
73. Malina, R. M., Bouchard, C., Bar-Or, O. (2004). *Growth maturation and physical activity*. Champaign, IL: Human Kinetics.
74. *Physical education, sport and physical activity strategy for children & young people* / Bournemouth & Poole physical education, sport and physical activity strategy. 2013. — Режим доступа: <http://debbie.priest@bournemouth.gov.uk>.
75. Shabbott, B. A., Sainburg, R. L. (2008). Differentiating between two models of motor lateralization. *J. Neurophysiol.* N 100, 565-575.
76. Schmidt, R. A. Lee, T. D. (2005). *Motor control and learning: behavioral emphasis*. 4th ed. Hardback.
77. Sternad, D. (2009). *Progress in motor control: a multidisciplinary perspective*. Pennsylvania: Pennsylvania State University.
78. Vincent, W. J. (2005). *Statistic in kinesiology*. 3-rd ed. Champaign: Human kinetics.

79. Wang, S. S. (2011). The health risks of being left-handed. *The Wall Street Journ.* December 6, 46-52.

80. Westerberg, C. E., Marsolek, C. J. (2003). Hemispheric asymmetries in memory processes as measured in a false recognition paradigm. *Cortex.* N 39, 627-642.

Список опублікованих праць за темою дипломної роботи магістра

81. Яковишен О. Б., Галаманжук Л. Л. Стан фізичного розвитку та вияву фізичних якостей у дітей дошкільного віку. Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-т імені І. Огієнка. Вип. 24. 2018. С. 110-114.